

שאלות עלומות (Unseen) לדוגמה

שאלה 1

לפניך היצירה: ג'ואנה ושקונסלוש, מרלין, מיצב עשוי סירים, 2009

"אני אישה שחיה בארץ גברית שבה אין לנשים זכויות שוות כמו לגברים. עד שזה יקרה, אנחנו עדיין צריכות לדבר על זה. יש עוד הרבה מה לעשות." ג'ואנה ושקונסלוש

- א. תאר את הנראה ביצירה (8 נק')
- ב. הסבר את המסר ביצירה. בהסבר התבסס על הציטוט מדברי היוצרת (4 נק')
- ג. בחר שני ייצוגים מהיצירה והסבר כיצד הם מבטאים קודים חזותיים של נשיות (8 נק')

תשובה לשאלה 1

- א. **תיאור היצירה –** ביצירה מוצגות שתי נעלי עקב נשיות גדולות מאוד המורכבות מסירים בצבע כסף מבריק כמראה. הסוליות עשויות מהסירים עצמם וגוף הנעל מהמכסים. עקבי הנעליים עשויים מערמת סירים בגדלים משתנים, מהגדול לקטן. שתי הנעליים מונחות זו לצד זו, כשכל אחת מהן פונה מעט "החוצה", לכיוון המנוגד לחברתה, כאילו הונחו כך בטבעיות כאשר הוסרו מהרגליים. הנעליים ממוקמות במרכז של חלל מפואר שנראה כחדר מרכזי בארמון. רצפת החדר עשויה פרקט מבהיק, והאור המוחזר מהסירים המבריקים של הנעליים משתקף בו ויוצר זוהר סביב הסוליות. מימין נראים שני פמוטי זהב גדולים המעוטרים בפמוטים מוזהבים. על התקרה, מאחורי הנעליים, תלויה נברשת זכוכית מפוארת. מסביב מראות גדולות בצורת קשתות שבאחת מהן משתקפות הנעליים וכן החלל כולו והחלונות הגדולים שבצדו השני. מאחור ניצב פסל ניאו-קלאסי לבן של דמות גבר צעיר לבוש בטוגה.
- ב. **המסר ביצירה –** המסר ביצירה הוא שהאישה, גם אם היא נראית או מתנהגת כמו נסיכה, היא עדיין תמיד גם משרתת ונחותה מהגברים. הציטוט של היוצרת מפנה את הצופה לעיסוק במעמד האישה. היוצרת טוענת בדבריה שהיא חיה ב"ארץ גברית" כלומר מקום שבו הגברים שולטים ולנשים אין מספיק שוויון זכויות. היא קוראת לדון בכך ולפעול לשינוי המצב.

ג. **ייצוגים המבטאים קודים חזותיים של נשיות:**

- **נעלי העקב:** הנעלים הן הייצוג העיקרי ביצירה. הן גדולות מאד וממלאות את כל החלל. מדובר בנעלי עקב נוצצות, הנראות כנעלים מזכוכית או מתכת ומזכירות את נעלי העקב של סינדרלה – המשרתת שהפכה לנסיכה לערב אחד ובאה לרקוד עם הנסיך בארמון. ייצוג חזותי זה מעלה מיד אסוציאציה של נסיכה מצד אחד ומשרתת מצד שני. נעלי עקב נתפסות כסמל לנשיות ולמיניות, ובעידן הנוכחי גם כסמל לדיכוי גברי של הנשים.

- **הסירים:** הנעלים עשויות למעשה מסירי מתכת ומכסים רבים המחוברים יחד. הסירים מייצגים עבודה במטבח – עבודה הנתפסת כתפקיד "נשי". הסירים נוצצים ונקיים ובמבט ראשון נראים כמו תכשיטים. הניגוד בין הניקיון והבוהק של הסירים ובין העבודה שהם סירי מטבח, מבטא את הניגוד בין המסר של האישה כנסיכה המתקשטת לנשף ובין האישה כמשרתת העובדת במטבח.
- **הארמון:** הנעליים ממוקמות בחלל הנראה כחדר מפואר - אולם ובו מראות גדולות, פסלי זהב, נברשות מפוארות ובהן נרות. כל הייצוגים האלו יוצרים אסוציאציה של אולם נשפים בארמון ומחזקים את האסוציאציה לסיפור סינדרלה. גם האופן שבו הנעלים מונחות זו לצד זו, כאילו הניחו אותן במקרה, מזכיר את החלק בסיפור בו הנעל נפלה מרגלה של סינדרלה.

שאלה 2

לפניך הכרזה: [ג'ון אלווין, כרזת הסרט "מלך האריות", 1994, ללא מידות](#)

"[מלך האריות](#)" (The Lion King) הוא סרט הרפתקאות מוזיקלי אמריקאי, בהנפשה קלאסית של וולט דיסני משנת 1994. הסרט מספר את סיפורו של סימבה, גור אריות שעתיד לרשת מאביו מופסה את השלטון ולמלוך על בעלי החיים ב"צוק התקווה" באפריקה.

- תאר את הנראה בכרזה (10 נק').
- תאר את האור בכרזה והסבר כיצד הוא תורם להעברת המסר של היוצר (5 נק')
- הסבר כיצד בא לידי ביטוי בכרזה קוד חזותי של המושג "מנהיגות" (5 נק')

תשובה לשאלה 2

- תיאור הכרזה – הכרזה מתארת אירוע המתרחש בנוף בסוואנה. מרכז הכרזה ריק מדמויות אך נראות בו קרני אור צהובות היורדות מהשמיים הכחולים אל האדמה. קרני האור נובעות מהשמש היוצאת מתוך העננים השחורים שבשמיים ומעליהן דמות חצי שקופה, תכולה, של פני אריה גדולת הממלאות את החלק העליון של הקומפוזיציה. דמות האריה, שהחצי השמאלי של פניה מוסתר בעננים שחורים, מביטה לעבר הצופה, ומעליה מתנוסס כיתוב של שם הסרט, "מלך האריות", בצהוב, ומעליו ושם החברה "דיסני" בלבן. במישור המרכזי של התמונה מופיע סלע מזדקר הבולט מצלע הר בגבול הימני של התמונה

ונשען על סלע נוסף העולה מן האדמה. על גבי הסלע, בתוך אחת מקרני האור, ניצב אריה נוסף, בצבע חום טבעי. האריה קטן ואין רואים את פניו, אך הוא ניצב זקוף ומרים את ראשו לעבר דמות האריה שבשמיים. קו האופק מאחורי האריה מואר בצהוב. למטה, במישור התחתון של התמונה, דשא ירוק רחב ידיים המלא בבעלי חיים שניצבים בסדר מופתי, לפי מין, כשהגדולים יותר מאחור. כולם פונים אל הסלע שעליו ניצב האריה.

ב. **האור בכרזה** – האור בכרזה הוא אור טבעי היורד מהשמיים אל האדמה כאשר העננים מתפזרים. האור לא מפוזר באופן שווה על כל התמונה. כל מרכז התמונה מואר, והצדדים מוצללים יותר. רוב האור ממוקד באזור המרכזי של הדשא, סביב הסלע שעליו ניצב האריה. כמו כן נראה פס אור חזק בקו האופק. אחת מקרני האור היורדות מהשמיים עוטפת את האריה הקטן הניצב על הסלע ויוצרת סביבו הילה של אור. האור ביצירה מתואר בקוד חזותי של תקווה והילת קדושה. קרני האור היורדות מהשמיים, בין העננים השחורים, האור באופק והבדלי האור והצל מסמלים כי מתוך האפלה תבוא תקווה חדשה.

ג. **מאפייני הקוד החזותי של המושג "מנהיגות" בכרזה זו:**

- **הבלטה וייחוד דמות המנהיג:** האריה הניצב על הסלע גדול, גבוה ובולט ביחס לבעלי החיים שמתחתיו. למרות שגודלו פרופורציונאלי לזה של החיות האחרות הוא ניצב גבוה מעליהם, לבדו ולכן בולט.
- **ברכה משמיים:** בשמיים נראים פני אריה נוסף, בוקעים באור מתוך העננים. ייצוג זה מבטא השראה משמיים ומתן ברכה למנהיג החדש.
- **האור הנופל מלמעלה:** האור הבוקע מהשמיים יוצר הילת אור העוטפת את דמות האריה הניצב על הסלע. קרן האור מבטאת תקווה, קדושה ועצמה הקשורים במנהיג החדש.
- **זקיפות קומה ותנועה כלפי מעלה:** האריה ניצב זקוף על גבי הסלע, גופו מתוח כלפי מעלה והוא מרים את ראשו אל על.
- **הסדר והתנוחות של בעלי החיים למטה:** מתחת לסלע עומדים בעלי חיים רבים. הם ניצבים באופן מסודר, כמו חיילים, סביב הסלע, ומרכינים את ראשם בפני המנהיג. הסדר של הדמויות, הרכנת הראש והקפת המנהיג, מעידים על תחושת ההערצה והכנעה האופיינית לתיאורי מנהיגים.

שאלה 3

לפניך שתי תמונות משתי תקופות שונות. בכל תמונה מתוארת דמות מנהיג.

- תצלום: ללא שם, 2009, ולדימיר פוטין, מנהיג רוסיה, רוכב על סוס בסיביר
- ציור: ז'אק לואי דויד, 1801. נפוליאון חוצה את האלפים, שמן על בד X 271 232 ס"מ, ארמון שרלוטנבורג, צרפת

א. תאר את הנראה בכל אחת מהיצירות (6 נק')

ב. בכל אחת מהתמונות, הסבר כיצד מראה הדמות המרכזית מבטא קוד חזותי של "מנהיגות" (10 נק').

ג. הסבר את היחס לממשות ביצירה של דויד (4 נק').

תשובה לשאלה 3

א. תיאור היצירות:

ולדימיר פוטין רוכב על סוס

מרכז התמונה נראה פוטין רוכב על סוס. פלג גופו העליון חשוף, והוא לובש מכנסי צבא ירוקים ונעליים בהירות גבוהות. פוטין יושב זקוף, בחזה מתוח, מבטו פונה לימין והוא מביט בריכוז במשהו הנמצא מחוץ לגבולות הצילום. הוא אוחז בזרועות רפויות אך בבטחה במושכות הסוס, ורגליו נעוצות בכוח בארכובות. הסוס החום, בעל רעמה שחורה, ורתמה מוזהבת, פוסע בנינוחות קדימה, ונראה רגוע מאד. מתנוחת רגליו ניתן להבין כי הוא בתנועה. המנהיג והסוס נראים מנקודת מבט מעט גבוהה, כאילו הצלם נעמד על סולם על מנת לצלם את המנהיג מגובה עיניים ובמרכז הקומפוזיציה. הם פוסעים על גבי אדמה מלאת עשביה, באזור הררי, כפי שניתן להבין מהסלעים הכהים הממלאים את הרקע. הארגון האלכסוני של הסלעים - בקווים היורדים מהפינה השמאלית למעלה אל הפינה הימנית למטה, תואם את כיוון מבטו של פוטין, ויוצר איזון עם זקיפות הקומה של גופו ועם כיוון הצעדה של הסוס.

נפוליאון חוצה את האלפים

על מדרון תלול והררי נראה נפוליאון כשהוא רוכב על סוסו במעלה ההר. דמותו נראית מהצד, מנקודת מבט נמוכה, כשהוא מתבונן אל הצופה. ידו הימנית מונפת כלפי מעלה, ידו השמאלית אוחזת בנינוחות במושכות הסוס ורגליו נעוצות בארכובות בעצמה. הוא לבוש כקצין – מכנסי רכיבה חומים, ז'קט כחול, מעוטר פסים אדומים, אבנט לבן, גלימה אדומה וחרב על ירכו. צבעי בגדיו הם צבעי דגל המהפכה

הצרפתית – כחול, לבן ואדום. הסוס הלבן מתרומם על שתי רגליו האחוריות באלכסון התואם את כיוון הנפת היד של נפוליאון. גם הגלימה וגם רעמת הסוס וזנבו מתנופפים ברוח אל אותו הכיוון. הסוס והרוכב עומדים על קרקע סלעית שגם היא מצוירת באותו אלכסון כלפי מעלה. שמו של נפוליאון חקוק על גבי סלע בפניה השמאלית, ותחתיו נראה חלק משם נוסף – חניבעל. מאחור, תחת בטנו ורגליו של הסוס ניתן לראות חיילים מובילים עגלה, אולי תותח, במעלה ההר, באותו הכיוון אליו מסמן נפוליאון, וברקע מרחוק הרים גבוהים ושמיים מעוננים.

ב. קוד חזותי של מנהיגות הבא לידי ביטוי במראה הדמות המרכזית –

פוטין: רוכב זקוף על הסוס בפלג גוף עליון חשוף ואוחז במושכות בשליטה וברוגע. חשיפת הגוף מעידה עליו כי הוא מספיק חזק ובטוח בעצמו וביכולותיו כדי להרשות זאת לעצמו. הוא לובש מכנסי צבא ונעלים גבוהות, עובדה המזהה אותו כלוחם. תנוחת גופו משדרת נינוחות ועצמה בו זמנית. ניתן לראות זאת בתנוחת הזרועות והרגלים. בשני המקרים הן אינן מתוחות אך נראות כבעלות עצמה וביטחון רב. כמו כן, העובדה כי הוא מביט לכיוון אחר מכיוון התנועה מעידה על ביטחון רב ושליטה בסוס ובמתרחש סביבו.

נפוליאון: נראה גדול ביחס לסוס ולשאר הדמויות בתמונה. מבטו העז פונה ישירות אל הצופה, הוא לבוש מדי צבא מהודרים, עונד חרב, רכוב על סוס ושולט בו בנינוחות למרות התפרעותו. דמותו משדרת שליטה מוחלטת בטבע סביבו, הבאה לידי ביטוי בארגון הקווים של כל מה שמתואר – ההרים, הסוס, החיילים בהתאם לכיוון הנפת ידו של המנהיג. עם זאת, העובדה שהוא מתבונן הצדה ולא אל כיוון התנועה, מעידה על שליטה וביטחון. נקודת המבט הנמוכה יחסית מגדילה את דמותו ומעניקה לה עצמה.

ג. יחס לממשות:

נפוליאון חוצה את האלפים – אידיאליזציה

מתיאור דמותו של נפוליאון ניתן להבין כי הוא מוצג כמנהיג חזק המוביל את עמו קדימה אל עבר העתיד בבטחה ושליטה. נפוליאון, שהיה נמוך קומה, מתואר כאן מנקודת מבט מעט נמוכה, גדול מאד ביחס לסוס ולסביבה כולה, תווי פניו נאים ומאורכים מעט, אפו – אף רומאי ישר, קומתו גבוהה ונאה, ותנועתו שלוה ובטוחה למרות הרכיבה והרוח. כמו כן, ניתן לראות כי כל הקווים בתמונה מאורגנים על פי תנועת ידו, כאילו הם נשמעים לו.

שאלה 4

לפניך שתי יצירות:

- רמברנדט, שיעור האנטומיה של ד"ר טולפ, 1632, שמן על בד
- קולין ליונס, מם אינטרנטי, 2020

- א. תאר את הנראה ביצירה של רמברנדט. (8 נק')
- ב. ציין קוד חזותי אחד העולה מהתמונה של קולין ליונס (2 נק')
- ג. הסבר כיצד שינה ליונס שניים מהמרכיבים החזותיים - קומפוזיציה, תפיסת חלל, צבע - כדי לשנות את המסר של היצירה המקורית (10 נק')

תשובה לשאלה 4

א. תיאור היצירה של רמברנדט:

ביצירה של רמברנדט מתואר אדם לבוש חליפה שחורה וכובע רחב שוליים. ניתן לנחש מהכותרת כי שמו ד"ר טולפ. הוא ניצב מעל לגופה לבנה כמעט עירומה, שפיסת בד קטנה מכסה את אזור חלציה. ד"ר טולפ מחזיק מספרים, שבעזרתם הוא חותך חתך בבתנה של הגופה. הוא אינו מתבונן בגופה אלא מפנה מבטו למעלה אל קבוצת אנשים, שמהכותרת ניתן לנחש כי הם תלמידיו, המתבוננים היטב במעשיו. קבוצת התלמידים מצטופפת סביב ראש הגופה, במישור האחורי של התמונה. הם עומדים צמודים זה לזה ויוצרים מעין פירמידה אנושית היוצרת קומפוזיציה דחוסה ובלתי מאוזנת - משקל רב נוצר בצד שמאל. המישור האחורי של התמונה חסום על ידי רקע אפור, מעט מואר במרכזו. לכאורה ניתן לחוש בדחיסות, ובתפיסת חלל רדודה, אך למעשה, השילוב בין דחיסות קבוצת התלמידים במישור המרכזי ובין הריקנות של הרקע, יוצרת תחושת חלל עמוק, כאילו מאחוריהם יש חדר פתוח והם מצטופפים להתבונן במורה. צבעי התמונה הם בעיקר שחור, אפור ולבן, עם מעט אדום בפצע של הגופה. האור בתמונה ממוקד על הגופה ועל פני הדמויות ומדגיש את ההתרחשות ואת הריכוז שהיא דורשת.

ב. אחד מהקודים החזותיים:

- שיעור בזום
- מגפת הקורונה
- ריחוק חברתי

ג. שניים מהמרכיבים החזותיים:

תפיסת חלל - במם האינטרנטי אורגן חלל התמונה מחדש. למעשה נוצרה הפרדה בין חללים שונים - החלל שבו נמצאת הדמות המרכזית והחללים של כל אחת מהדמויות האחרות. החלל המרכזי של התמונה הפך להיות רדוד במקום עמוק, כיוון שהרקע נתפס כקיר אטום מאחור ומדגיש את הבדידות של הדמות המרכזית, בדידות המזכירה את ימי הקורונה, הבידוד והלמידה מרחוק.

קומפוזיציה - במם האינטרנטי רוקן היוצר את הקומפוזיציה של התמונה המקורית והעביר את כל הדמויות לתמונות קטנות המסודרות בשורה מאוזנת בגבול העליון של התמונה. ארגון זה הופך את המפגש בין הדמויות למפגש מרחוק בזום, האופייני לימי הקורונה, הבידוד והלמידה מרחוק.

צבע - המם האינטרנטי הרבה יותר צבעוני מהתמונה המקורית. הצבעוניות נובעת הן משינוי התאורה באמצעות תוכנות עריכה והן מהוספה של אייקונים של תוכנות מחשב המופיעים למטה בשורה מאוזנת. הצבעוניות החדשה שהעניק יוצר המם, מעדכנת את התקופה שאליה מתייחסת התמונה והופכת אותה לאירוע מקוון במקום למפגש ממשי בין בני אדם. ההפיכה של השיעור למקוון מתקשרת אל ימי הקורונה, הבידוד והלמידה מרחוק.

שאלה 5

כתב העת ניו יורקר אשר מתפרסם אחת לשבוע ידוע בשערים המכוננים שלו . לפניך שני עמודי שער אשר התפרסמו בשנת 2020 בעקבות התפרצות נגיף הקורונה בעולם והשפעתו על החברה.

• [שער מתאריך 23/03/2020](#)

• [שער מתאריך 06/04/2020](#)

- א. תאר את הנראה בכל אחד מהשערים (10 נק')
- ב. בכל אחד מהשערים - בחר ייצוג מרכזי והסבר מהו המסר העיקרי העולה ממנו (4 נק')
- ג. הסבר כיצד המרכיבים החזותיים: הצבעוניות ונקודת המבט, תומכים במסר המרכזי של כל כרזה (6 נק')

תשובה לשאלה 5

א. **שער מתאריך 23/03/2020:** השער הוא בצבע שחור ועליו שלושה מעגלים של אבני דומינו אדומות המאורגנות בצורה המזכירה את צורת נגיף הקורונה. המעגל הגדול ביותר ממוקם מעט ימינה ולמטה ממרכז התמונה, והוא נחתך בחלק הימני ובחלק התחתון. על גבי אבני הדומינו מופיעות נקודות לבנות, ובמרכזו נראית מלמעלה דמות אדם קטנה, לבושה בחליפה שחורה וחולצה לבנה מוקפת בארבע אבנים החוסמות את דרכה החוצה. שני המעגלים האחרים קטנים בהרבה ומופיעים רק חלקית. הגדול יותר מבין שניהם בפינה השמאלית העליונה והקטן ביותר בפינה הימנית העליונה. בשני מעגלים אלו הנקודות על אבני הדומינו בצבע אפור ורוב המעגל לא נמצא בתוך הקומפוזיציה. בין שני המעגלים מופיעה הכותרת עם שם העיתון – The New Yorker. מימין התאריך ומשמאל המחיר.

שער מתאריך 06/04/2020: בשער מתוארת סצנה המתרחשת במסדרון בית חולים. אנו מציצים מעבר לכתפה שלדמות, ככל הנראה אישה, הנכנסת לקומפוזיציה מצד שמאל ואחוזת בידה השמאלית טלפון חכם הממוקם בערך המרכז התמונה. הדמות לבושה במדי בית חולים בצבע תכלת, חובשת כיסוי ראש כחול, ממנו מבצבצת מאחור קווצת שיער שחורה, ועטויה במסכה כחולה. בטלפון שהיא אוחזת ניתן לראות דמות של גבר ושני ילדים מתוארים בצבעי ורוד, ונראה שהיא משוחחת איתם. ידה הימנית תלויה באוויר, כאילו היא באמצע תנועה, כשהיא מסבירה משהו לבני שיחה. המסדרון כולו עמוס בבני אדם הלבושים כמעט זהה לדמות המרכזית. הם מאורגנים באלכסונים משני צידי הקומפוזיציה, כך שרוב מרכז התמונה נותר ריק. רוב הדמויות נכנסות למסדרון הארוך, למעט הדמות מימין, שיוצאת ממנו כשהיא דוחפת עגלה. על גבי תקרת המסדרון נראים ריבועי תאורה סימטריים לבנים, ועליהם מופיעה הכותרת עם שם העיתון - The New Yorker. מימין התאריך ומשמאל המחיר.

ב. **ייצוג מרכזי והמסר העיקרי העולה ממנו:**

שער מתאריך 23/03/2020 (אחד מהבאים):

- **ייצוג של נגיף הקורונה ודמות האדם הסגורה במרכזה** - מעביר מסר של בידוד חברתי ומצב חירום שנכפה על בני האדם כתוצאה מנגיף הקורונה.
- **ייצוג של אבני הדומינו מעביר מסר של משחק בחיי אדם וכן של הצורך לחשב כל הזמן את דרכי ההתמודדות עם הנגיף המסוכן, כפי שמשחק הדומינו מחייב את השחקנים לחשב כל הזמן את המסלול בו יתקדמו.**

שער מתאריך 06/04/2020 (אחד מהבאים):

- **ייצוג של שיחת וידאו בטלפון עם המשפחה הקרובה מעביר מסר של ריחוק חברתי** שנכפה על האדם בעקבות נגיף הקורונה.
- **ייצוג של מסדרון בית חולים עמוס מעביר מסר של התמודדות צוותי הרפואה עם המחלה והעומס שיש עליהם.**

**ג. מרכיבים חזותיים התומכים במסר:
שער מתאריך 23/03/2020:**

- **צבעוניות** – הצבעוניות בכרזה מבוססת על ניגוד בין שני צבעים עיקריים – השחור של הרקע והאדום של אבני הדומינו. בנוסף, יש מעט לבן בחולצה של הדמות האנושית ובנקודות הדומינו. הצבעים שחור ואדום מזוהים עם סכנה ותחושת חירום, והשילוב בין שניהם תומך במסר של התמודדות עם נגיף מסוכן ושל מצב חירום
- **נקודת מבט** - נקודת המבט היא גבוהה, מרוחקת ולא "אנושית". נקודת מבט זו תומכת במסר שמצב החירום נכפה "מלמעלה" ובמסר שבני האדם קטנים ונתונים במשחק גורלי.

שער מתאריך 06/04/2020:

- **צבעוניות** - הצבעוניות בתמונה מבוססת על ניגוד בין צבעים קרים וחמים – הכחולים והירוקים השולטים בבית החולים מול הוורודים והאדומים של המשפחה בטלפון. הניגוד בין הצבעים תומך במסר של מציאות קרה וקשה איתה מתמודדים עובדי בית החולים מול החמימות והגעגועים הביתה.
- **נקודת מבט** – נקודת המבט אנושית, קרובה מאד לדמות המרכזית. אנו בעצם רואים את הטלפון שלה מעבר לכתפה, כאילו אנו עומדים לידה ושותפים לגורלה. נקודת מבט זו יוצרת הזדהות עם המציאות הקשה וחויית הריחוק של הדמות המרכזית ממשפחתה.